

Restauratie Jachtslot Mookerheide

Herstel van een waardevol Nederlands Jugendstilgebouw

Natuurmonumenten

Een stukje historie

Het jachtslot, gebouwd tussen 1902 en 1905, is ontworpen als een zogeheten 'Gesamtkunstwerk', waarbij de architectuur en het interieur onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, van dakpan tot inbouwkast. Dat is een van de grote monumentale waarden van dit complex. Het vertoont ook kenmerken van Art Deco. De Jugendstil is onder meer toegepast in de oorspronkelijke decoraties van de buitengevels, maar ook in de rijke muur- en plafondschilderingen en het houtsnijwerk in het interieur.

Het ontwerp is van architect Oscar Leeuw, hierbij ondersteund door zijn broer, beeldhouwer en kunstenaar Henri Leeuw. Henri was verantwoordelijk voor het decoratieprogramma. Het decoratieve interieur in Jugendstil is tamelijk uniek voor Nederland.

Landgoed Mookerheide is in 2001 aangewezen als een Rijksmonument.

De bewoners

De opdrachtgever van de bouw van het jachtslot was Jan Jacob Luden (1877-1935), een nazaat van vermogende bankiers. Op jonge leeftijd wees geworden, had hij een zeer groot vermogen geërfd. Hij bezat veel vastgoed en had de wens zelf een landgoed te stichten; dit werd Landgoed Mookerheide. Het landgoed moest 'natuur en kunst' in zich verenigen, waarbij het jachtslot als de factor 'kunst' werd gezien.

Kosten noch moeite werden gespaard en een zeer uitbundig in Jugendstil gedecoreerd en van alle gemakken voorzien huis komt tot stand, met een torenkamer met een ongekend uitzicht. Overal in huis beschikte men over elektriciteit, centrale verwarming, een huistelefoon en stromend koud en warm water. Wat een enorme luxe was in die tijd.

Luden verkocht het jachtslot met landgoed echter al vrij snel aan Antonius Marinus Vroeg. Het landgoed is tot 1947 in particulier bezit geweest. Vervolgens is het terrein verkocht aan de Zusters Dominicanessen van Bethanië, die hier een klooster en meisjesinternaat vestigden. In 1985 werd Natuurmonumenten eigenaar; het jachtslot met tuinen werd in erfpacht aan een horecaondernemer uitgegeven.

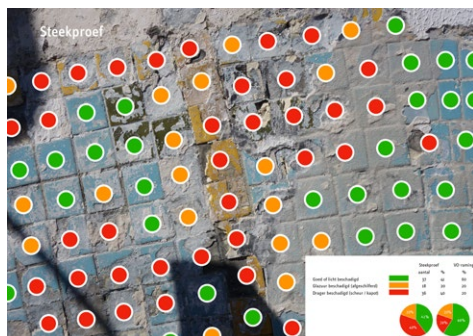
Het jachtslot in de huidige staat (foto: Bob Luijckx)

De huidige toestand

Wie het jachtslot oppervlakkig bekijkt, ziet een prachtig gebouw, maar wie het jachtslot in detail bekijkt, ontdekt dat er veel mis is, zowel in technisch als cultuurhistorisch opzicht.

Exterieur

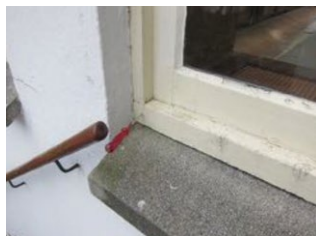
Het jachtslot is nu egaal wit. Dat was vroeger anders. De vier gevels van het jachtslot waren tot in het vierde kwart van de twintigste eeuw zichtbaar voorzien van een veelkleurige versiering van verglaasde tegels in mozaïektechniek. Dit tegelmozaïek is nog steeds aanwezig onder de witte afwerklaag. Stucwerk, tegelwerk én het hardsteen zijn in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw bedekt met lagen van verschillende materialen (kit, tegellijm, voorstrijk, gips, cement, verf). De afdeklaagen geven naast esthetische ook technische schade aan het pand: het vormt een dampdichte, afsluitende laag met ernstige bouwtechnische problemen tot gevolg.

Steekproeven laten zien dat de geglaazuurde tegeltjes nog grotendeels aanwezig zijn, maar helaas vaak wel in een zeer slechte staat verkeren.

Ook de dakbedekking is in de loop der tijd gewijzigd. Tussen 1950 en 1975 heeft het gebouw nieuwe dakpannen gekregen, van een ander type en deels in een andere kleur als het originele pand. Ook zijn hier en daar dakkapellen en andere veranderingen toegevoegd die de historische samenhang schaden.

Daarnaast heeft het gebouw de gebruikelijke verouderingsgebreken, zoals gebarsten natuurstenen elementen, versleten schilderwerk en op diverse plekken houtrot. Bij de glas-in-loodramen zijn het lood en kit verouderd, gescheurd, verpoederd of zelfs verdwenen.

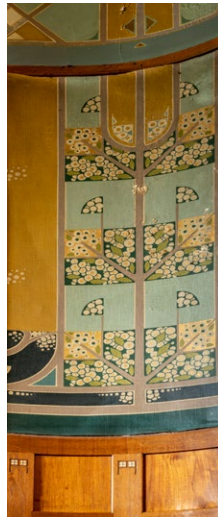
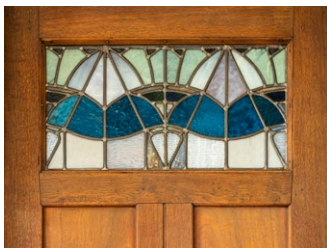

Interieur

In het interieur van het hoofdgebouw zijn nog veel originele details aanwezig, maar er is helaas ook veel aan het zicht onttrokken door sauswerk of verwijderd. Enkele ruimtes zijn zeer rijk gedecoreerd, zoals de traphal, muziek- en jachtkamer. In het oog springend zijn de wand- en plafondschilderingen die op textiel of rechtstreeks op het stucwerk zijn aangebracht. Plaatselijk zijn deze helaas net als het exterieur ook wit overschilderd. In diverse ruimtes zijn de originele houten lambriseringen en visgraatvloeren aanwezig. In de ruimtes die de functie van vergaderkamer hebben gehad, zijn weinig oorspronkelijke afwerkingen aanwezig.

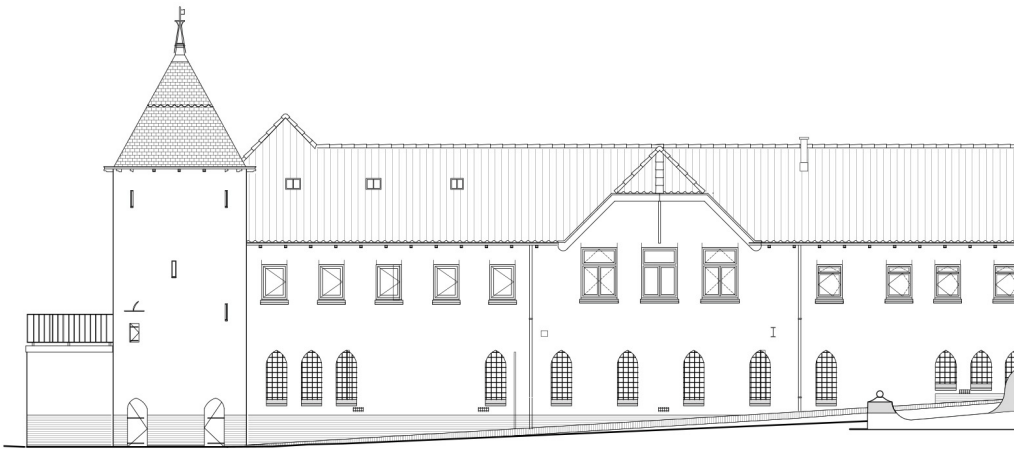
Links het originele interieur, rechts de huidige toestand (foto: 1 meter98 Architecten). Het 'houtwerk' is nog aanwezig, de rijke plafonddecoraties zijn verdwenen achter een witte laag.

Linksonder: prachtige plafondschilderingen, linksonder: glas-in-lood in een binnen-deur, rechts: originele lambrisering en muurschilderingen op textiel.

Visie op gebouw

Het jachtslot is gebouwd tussen 1902 en 1905, maar binnen het huidige complex zijn er duidelijk verschillende bouwdelen te onderscheiden. Het onderscheid is hier gedefinieerd en vormt een belangrijke basis voor de restauratievisie.

B

Vleugel

kloek
faciliteit
ondergeschikt
aangepast
algemeen
dienstbaar
toegankelijk

interventieruimte

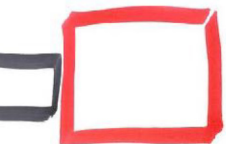

A

Hoofdgebouw

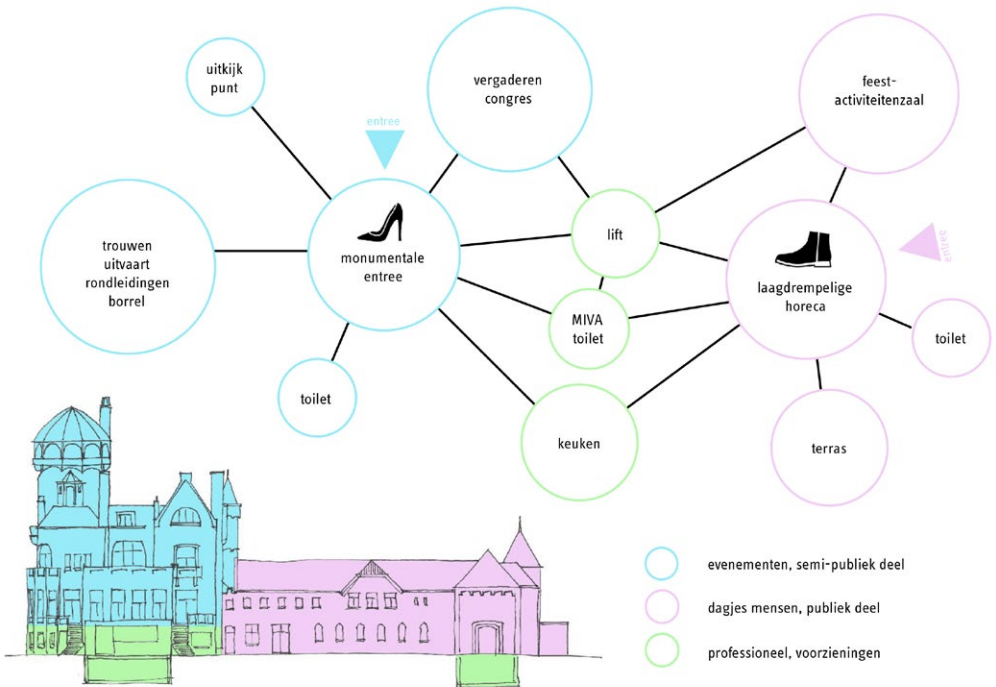
sierlijk
representatief
icoon
zuiver
bijzonder
dominant
verheven

restauratievraag

Visie op functies

Dit onderscheid in bouwdelen is tevens richtinggevend aan het nieuwe functionele programma. Hierbij een overzicht op hoofdlijnen, onder voorbehoud van aanpassingen die noodzakelijk zijn voor de exploitatie.

Algemene uitgangspunten

- Terughoudend in het hoofdgebouw: ingrepen hebben vooral betrekking op restauratie van historische waarden.
- Interventie in de vleugel: aanpassingen naar het toekomstige gebruik.
- Het hoofdgebouw dient apart bruikbaar én vanuit de vleugel beter bereikbaar te worden.
- Voor het toekomstige gebruik van de verdieping van de vleugel (i.v.m. vluchten bij brand) is een uitbreiding / verbreding van trappen noodzakelijk.
- Trap voor de koppeling daghoreca met de hal van het jachtslot.
- Trap in de toren van de vleugel voor functionele ontsluiting van de zalen.
- Toiletten in kelder bereikbaar met een nieuwe trap, aansluitend vanuit de daghoreca (vloer wordt vervangen).
- Toiletten in de kelder ook vanaf buiten (terras) te bereiken via bestaande buitentrap.
- Lift tussen bouwdelen voor verbinding vloerniveaus en toegankelijkheid voor mindervaliden.

Afweging monumentwaarden hoofdgebouw

- Aanbrengen lift tussen het hoofdgebouw en de vleugel en bijbehorende doorbraken.
- Voor de functie zijn er geen andere wijzigingen in het casco benodigd.
- Aanpassingen met betrekking tot restauratie: zie verderop in deze brochure.
- Aanpassingen met betrekking tot ventilatievoorzieningen en isolatie, zie verderop in deze brochure.

Afweging monumentwaarden vleugel

Interieur

- Vervangen van de vloer op de begane grond en de verdiepingvloer in verband met de beperkte draagkracht van de bestaande vloeren.
- Trappen in deze nieuwe vloeren.
- Openen zoldervloer voor hoogte en beleving in de feestzaal.

Exterieur

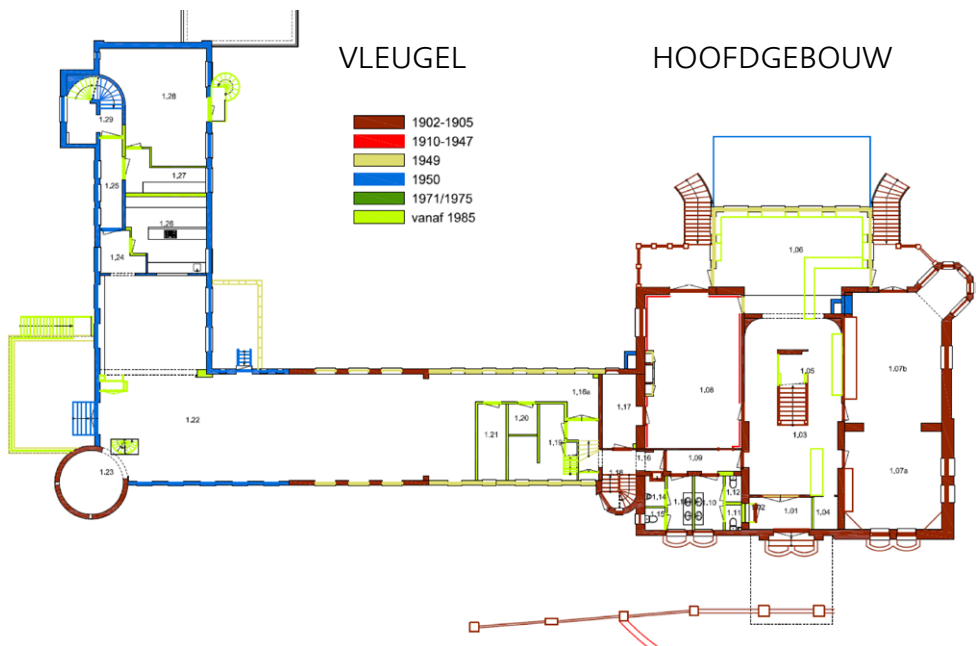
- Ontsluiting exterieur naar het terras.
- Aanpassing voormalige bieropslagruimte tot entree.
- Bijbehorende ontsluiting door de bouwmuur.
- Aanbrengen nieuwe luifel.

De restauratie in het kort

Na het aflopen van het 30-jarig erfpachtcontract in 2016 heeft Natuurmonumenten weer de regie over het landgoed genomen. Enkele jaren daarvoor neemt Natuurmonumenten echter al het initiatief om enkele kwetsbare onderdelen van het jachtslot voor verder verval te behouden, waaronder restauratie van de kap van de toren.

Natuurmonumenten gaat, samen met ondernemers, op een eigentijdse manier nieuwe bedrijvigheid op het landgoed brengen en voortbouwen op het traditioneel gebruik van tuin en kassen en beleven van de natuur. Grote delen van het landgoed zijn inmiddels hersteld. Nadat er dertig jaar in erfpacht een hotel-restaurant in zat, staat het jachtslot nu leeg en daarmee is voor Natuurmonumenten een geschikt moment om het jachtslot te restaureren.

Eenzijds betreft het de bouwkundige restauratie van zowel het exterieur als het interieur van het jachtslot. Deze zijn in de loop der jaren verrommeld, versleten en weggeschilderd, met als dieptepunt het overstucen van de oorspronkelijk met tegelwerken gedecoreerde gevels van het hoofdgebouw.

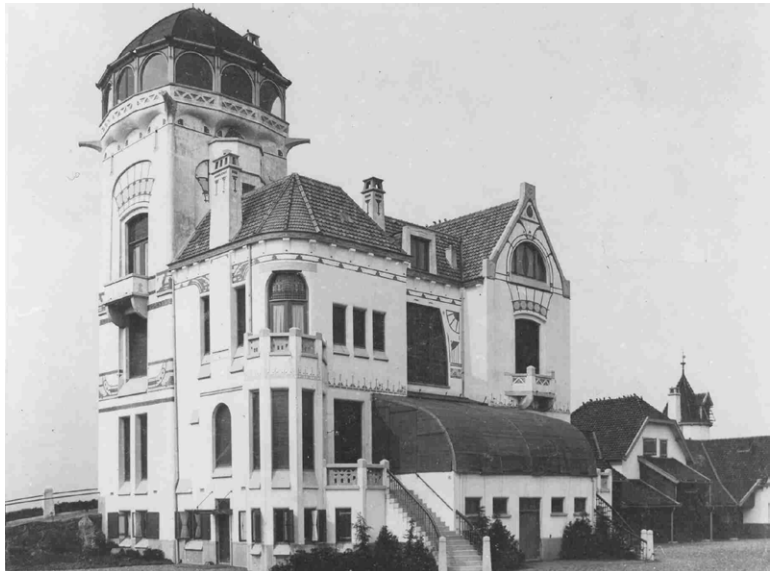

De verschillende bouwfasen. De bruine onderdelen vormen de originele basis, bevatten de meeste originele jeugdstildetails en vertegenwoordigen de hoogste waarde (bron: Monumenten Advies Bureau).

Het overpleisteren van de gevels, het wegpleisteren van het tegelwerk en het sauswerk van de gevels is al gebeurd in de jaren '70, voordat het jachtslot in bezit kwam van Natuurmonumenten. In die periode zijn overigens ook veel decoratieve elementen verwijderd of beschadigd door nieuwe afwerkklagen.

Anderzijds is er de noodzaak het pand wat betreft energieverbruik te optimaliseren, door middel van een duurzame energievoorziening en isolatie van gevels en daken, uiteraard binnen de mogelijkheden van het monument. Ook wordt de toegankelijkheid verbeterd voor mindervaliden.

Navolgend zoomen we in deze brochure in op enkele belangrijke aspecten van de restauratie.

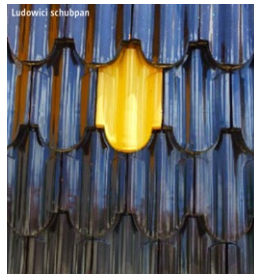

Oorspronkelijke situatie jachtslot.

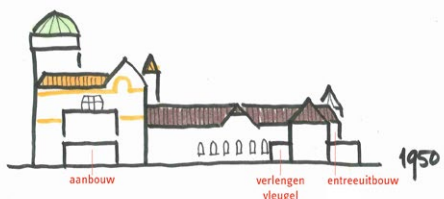
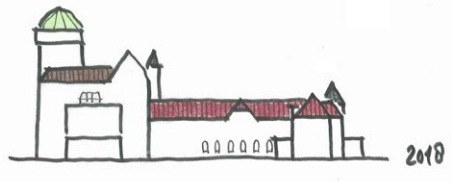
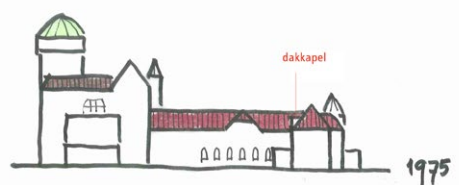
De restauratie van het exterieur

Het dak

Om recht te doen aan de oorspronkelijke uitstraling van het jachtslot en terug te gaan naar de 'bijzondere eenheid in exterieurbehandeling en interieurafwerking' wordt na herstel van het dakbeschot de oorspronkelijke dakbedekking op het hoofdgebouw teruggebracht. Het gaat om een geel verglaasde Ludowici-pan. Tevens worden de niet oorspronkelijke dakkapellen verwijderd.

Gele Ludowici pannen keren terug op het hoofdgebouw.

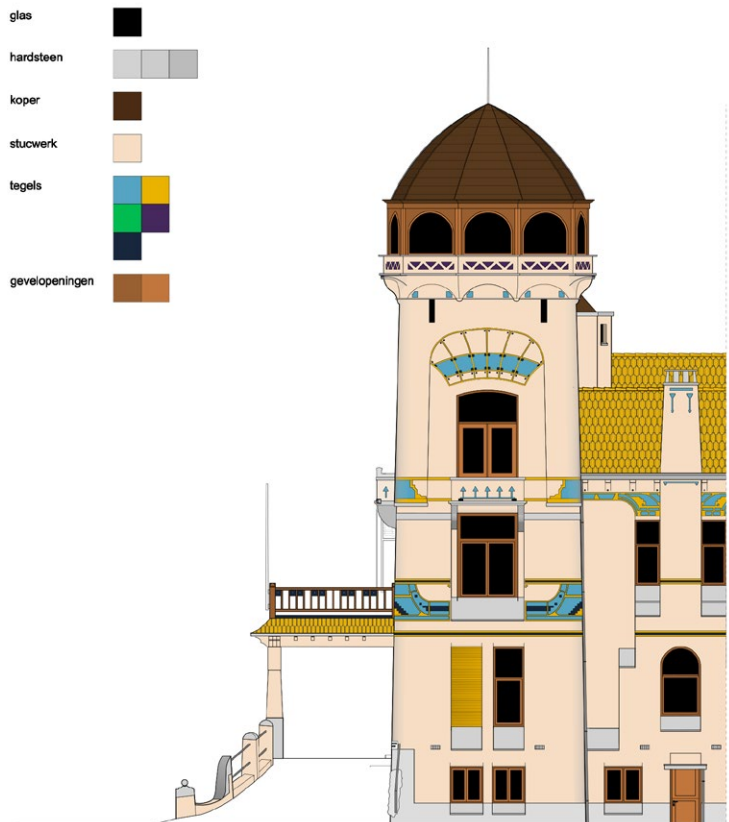

Gevels hoofdgebouw

Recentere toevoegingen en aanpassingen aan de gevels verstoren het historische beeld. Deze toevoegingen worden verwijderd. Het gaat hier onder andere om enkele vensters in de grote toren en de aanbouw aan de achterzijde.

De huidige stuclaag wordt geheel verwijderd, zodat de natuursteen-accnten en het decoratieve tegelwerk weer zichtbaar worden.

De kleurstelling (beige) van het hoofdgebouw is gebaseerd op de aangetroffen kleurafwerkingen welke aanwezig waren vanaf de bouwperiode tot en met minimaal 1950. Hierbij kennen de draaiende ramen een lichtere kleurstelling dan de vaste kozijnen, beide in een bruine afwerking. Zowel bruine dekkende afwerkklagen als transparant afgewerkt eikenhout (o.a. balkondeuren) waren in deze periode aanwezig in het exterieur.

De kleurstellingen van de gevel van het hoofdgebouw na de reconstructie (bron: 1 meter98 Architecten).

Nog aanwezige tegels van 5x5 cm in 7 verschillende kleuren (foto: 1meter98 Architecten).

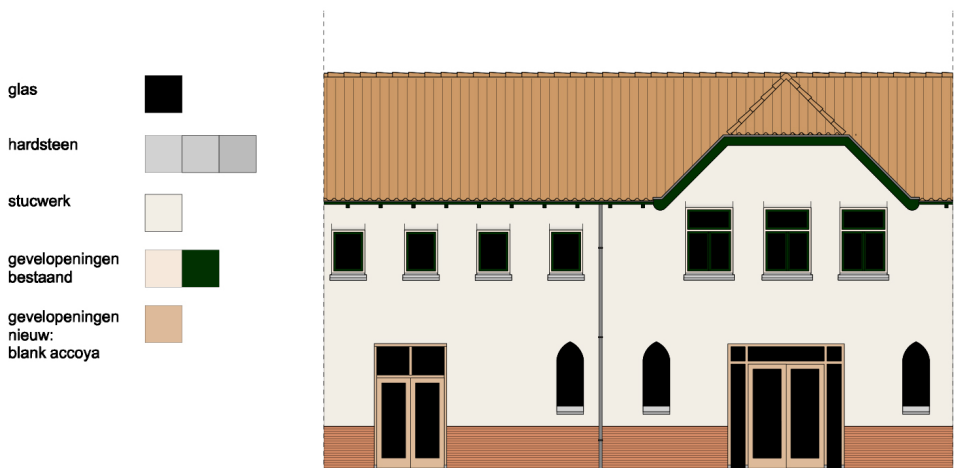
Het tegelwerk is tot in detail onderzocht. Naar verwachting kan de helft van het oorspronkelijke tegelwerk kan worden behouden.

Tegelherstel, gradaties van aanpak:

1. Goede tegels met licht craquelé: handhaven. Aandacht voor het kunnen verwijderen van de tegels in de toekomst (reversibiliteit).
2. Licht beschadigde tegels, d.m.v. reparaties in het vlak.
3. Kapotte tegels: vervangen, op kleur laten bakken door goede restauratie tegelleverancier.

Gevels vleugel

Bij de vleugel zijn geen oude afwerkklagen aangetroffen. De gekozen kleurstelling is derhalve conform de huidige situatie, nieuwe onderdelen worden in blank hout uitgevoerd.

De kleurstellingen van de gevel van de vleugel na de reconstructie (bron: 1meter98 Architecten).

Ramen en kozijnen

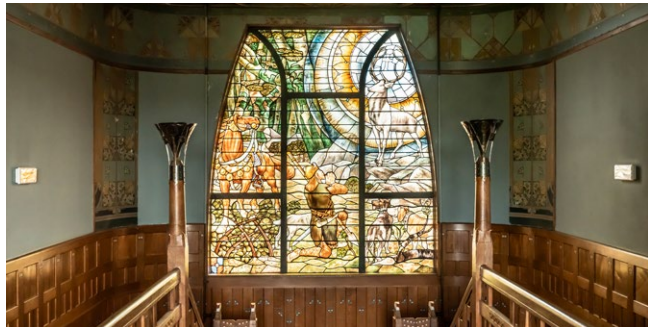
De ramen, en dan vooral de glas-in-loodramen, behoren tot de meest markante en waardevolle elementen van het gebouw. Alle glas-in-loodramen worden uitgenomen en na restauratie in een atelier weer teruggeplaatst. De belangrijkste ingrepen zijn:

- Herstel van verlodning, afdichting, breukglas in alle glas-in-loodpanelen.
- Beschermende beglazing aan buitenzijde van Hubertusraam vervangen.
- Inpassen nieuw ontwerp in portaaldeuren, passend bij overige binnendeurpanelen.

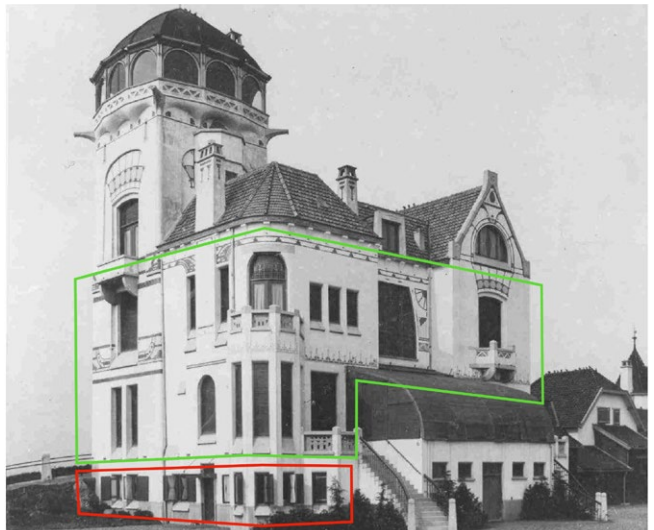
De originele kozijnen blijven behouden, worden gerepareerd en krijgen hun oorspronkelijke bruine kleur terug. De verdwenen luiken en rolzonwering worden teruggebracht, niet alleen vanuit cultuurhistorisch oogpunt, maar ook vanuit het aspect verduurzaming.

Kleuronderzoek aan de kozijnen, waarbij 1 de oorspronkelijke grondverf is. 2 toont de originele bruine kleur, de overige nummers zijn latere verflagen (bron: Restauratie Atelier Limburg).

De prachtige glas-in-loodvensters worden opgeknapt (foto: Bob Luijks).

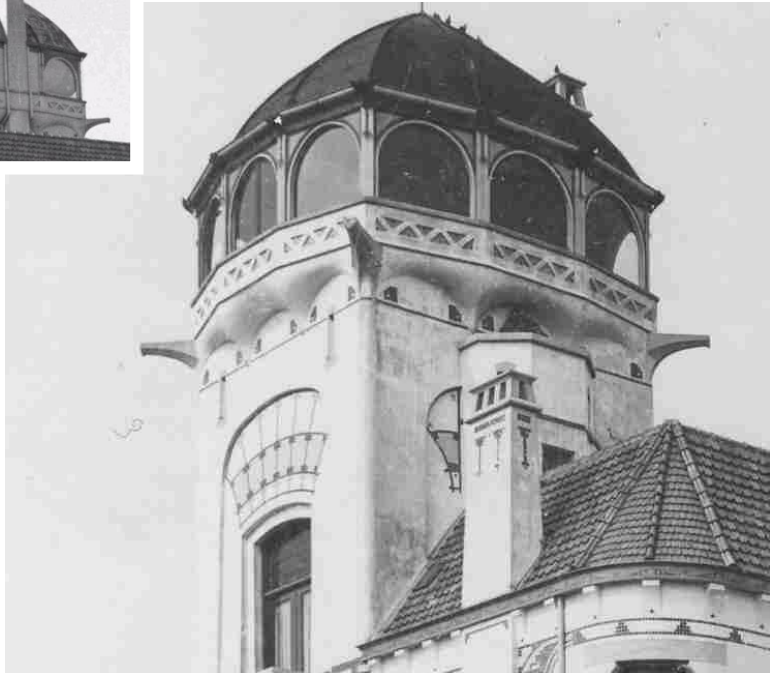

Herstel luiken en zonwering (bron: 1meter98 Architecten).

Ornamenten

De afgehakte waterspuwers onder de torentop worden teruggebracht. Dit geldt ook voor de piek op de toren en de vlaggenmasten op de luifel.

Aan de voorzijde van het gebouw bevindt zich een waterbassin. De aanwezige beplanting wordt verwijderd, waarna een waterdichte laag wordt aangebracht, zodat het element zijn oorspronkelijke functie terugkrijgt.

De verdwenen waterspuwers en piek worden teruggebracht.

Van links naar rechts: huidige toestand van het waterbassin, de oorspronkelijke uitstraling met daarboven de plantenbakken, de positie van de plantenbakken (foto's: 1meter98 Architecten)

De restauratie van het interieur

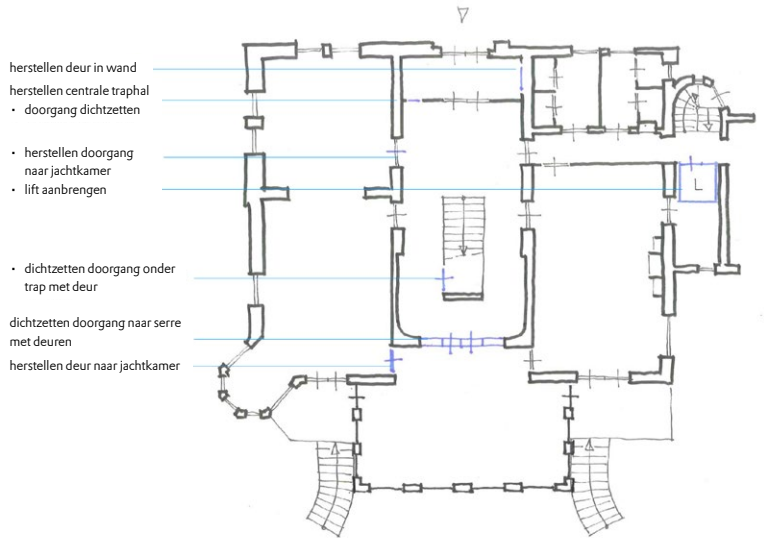
In het interieur valt een onderscheid te maken tussen het oude hoofdbouw en de latere (klooster)vleugel. De ruimtes in het hoofdbouw met hoge originele waarden, zoals de centrale hal, muziek- en jachtkamer en badkamer, worden in oude luister hersteld door op hoog niveau te restaureren. Voor de overige ruimtes geldt een sober en doelmatig herstel. Alle hotelkamers zijn reeds verwijderd. Andere latere toevoegingen, zoals de hotelbalie, worden eveneens verwijderd.

Afwerking

Het uitgangspunt is het Jugendstilinterieur zo goed mogelijk te laten spreken. Waar marmer ontbreekt wordt dit teruggebracht. Het meest prominent zijn de wand- en plafonddecoraties. Het beschilderde textiel in de hal wordt gereinigd. De polychrome decoratieve plafond- en wand-schilderingen worden op hoog niveau gerestaureerd: ontverven tot op oorspronkelijke laag en herstellen van oorspronkelijke schilderingen en kleurstellingen.

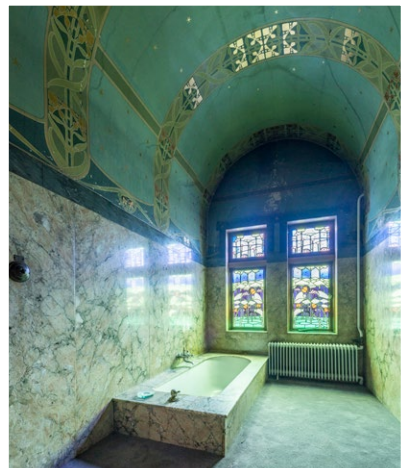
Plafonddecoratie (foto: Bob Luijks).

Ingrepen interieur hoofdgebouw (bron: 1meter98 Architecten)

De hotelkamers zijn reeds gesloopt (foto: Bob Luijks).

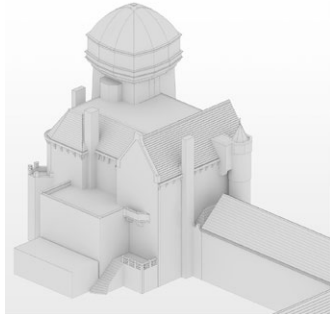

De monumentale 'Romeinse' badkamer (foto: Bob Luijks).

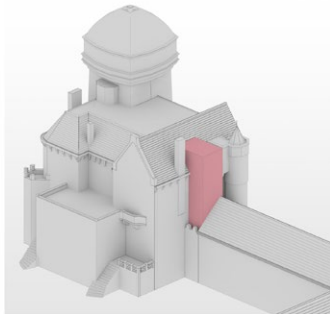
Toegankelijkheid

De rolstoeltoegankelijkheid van het gebouw, zowel hoofdgebouw als vleugel is niet optimaal. Om de toegankelijkheid te verbeteren en daarmee het gebruik van het monument voor iedereen mogelijk te maken, worden een lift en miva-toilet opgenomen. De lift zal gesitueerd worden op de overgang tussen de vleugel en het hoofdgebouw.

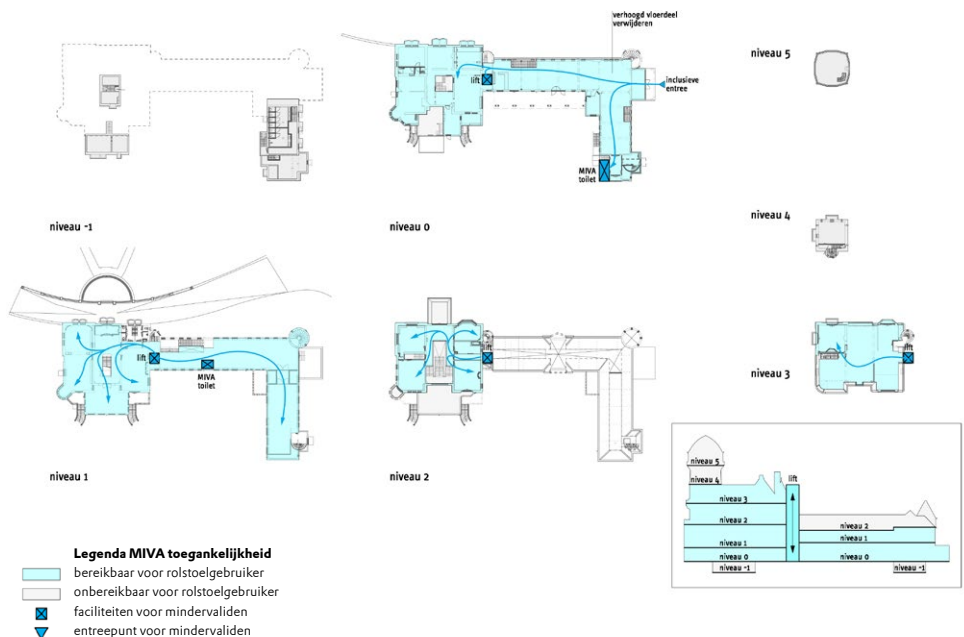
situatie bestaand

situatie nieuw met liftschacht

Positionering lift (bron: 1 meter98 Architecten).

Toegankelijkheid mindervaliden (bron: 1 meter98 Architecten).

Entree

Op basis van gesprekken met de toekomstige exploitant is de behoefte geformuleerd voor een beter zichtbare entree in de buitenhoek van de vleugel. Dit is een positie die een centralere toegang van de bezoeker mogelijk maakt, tevens is deze beter zichtbaar vanaf de parkeerplaats. Daarnaast verbetert de ontsluiting van de diverse functies en zalen in de kloostervleugel hierdoor.

De gewenste entree is het beste inpasbaar in een bestaande aanbouw uit de jaren '60 (voormalige opslag). Door de openingen aan te passen, zowel aan de voorzijde als aan de zijkanten, ontstaat hier een duidelijke entree met een overdekt voorportaal. Het balkon op deze aanbouw blijft in gebruik, het is de ideale plek bij gebruik voor bruiloften om hun gasten te verwelkomen of uit te zwaaien, vanwege de ligging aan de feestzaal.

historische situatie voor uitbreiding klooster

huidige situatie noordzijde 'bierpuist'

voorstel entree aanbrengen in bestaande aanbouw aan oostzijde

bestaande situatie oostzijde

schetsvoorstel oostzijde

Nieuwe entree (bron: 1meter98 Architecten).

Verduurzaming

De restauratie van het jachtslot wordt aangegrepen om diverse verduurzamingsmaatregelen door te voeren. Het toepassen van verduurzamingsmaatregelen bij de restauratie van Jachtslot Mookerheide is geen doel op zich, maar een onderdeel van de restauratievisie als geheel. Het is van groot belang dat de verduurzaming de hoge monumentwaarden niet of nauwelijks aantast. De verduurzaming verlaagt het energieverbruik en zorgt voor meer comfort voor de gebruikers, wat resulteert in een duurzamere toekomst voor dit bijzondere monument.

Bij de verduurzaming wordt onderscheid gemaakt tussen hoofdgebouw en vleugel. In het hoofdgebouw is de mogelijkheid voor het toepassen van verduurzamingsmaatregelen beperkt vanwege de hoge monumentwaarden van het interieur. De vleugel geeft meer ruimte om te verduurzamen vanwege lagere interieurwaarden en het vernieuwen van de vloer op de begane grond en verdiepingsvloer. De belangrijkste toegepaste bouwkundige verduurzamingsmaatregelen zijn:

Hoofdgebouw

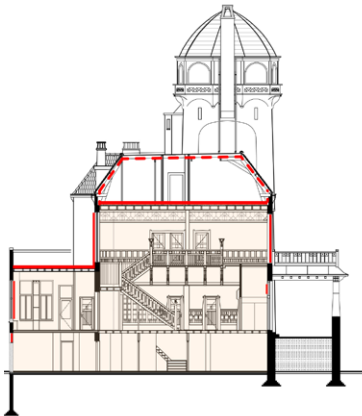
- Terugbrengen raamluiken en rolluiken.
- Aanpassen beglazing door middel van gelaagd glas in bestaande sponningen.
- Isolatie van zoldervloer.
- Zonnepanelen.

Vleugel:

- Vloerisolatie.
- Aanpassen beglazing door middel van vervangen van ramen uit de jaren '50 door ramen in gelijke dikte met HR++.
- Kapisolatie.
- Lage temperatuur verwarming.

Hoofdgebouw:

1. toren niet isolerenkap bij nieuwe vergaderkamers isoleren
2. zoldervloer en dak serre isoleren
3. glas-in-loodraam Hubertus voorzien van voorzetraam
4. monumentale ramen isoleren met monumentenglas
5. niet-monumentale ramen vervangen door HR++ glas
6. begane grondvloer niet isoleren (terrazzo)

Vleugel:

1. kap isoleren aan de buitenzijde
2. nieuwe vensters voorzien van HR++ glas
3. bestaande vensters begane grond voorzien van achterzetbeglazing
4. nieuwe begane grondvloer isoleren

Rondleidingen

Tijdens de restauratie organiseert Natuurmonumenten regelmatig rondleidingen in het jachtslot en op het landgoed. We nemen je dan mee naar de bouwplaats en laten je zien wat er allemaal gebeurt. Wil je ook mee met een van deze rondleidingen? Boek dan een ticket op www.natuurmonumenten.nl/landgoed-mookerheide en klik door op agenda.

Rondleiding (foto: Bob Luijks).

Vlogs

Om niets te missen worden er geregeld filmpjes opgenomen om iedereen de restauratie van dichtbij mee te laten maken. Volg deze vlogs via www.natuurmonumenten.nl/landgoed-mookerheide en klik door op projecten.

Bescherm Landgoed Mookerheide

Wil je Landgoed Mookerheide jaarlijks steunen? Natuurmonumenten beschermt dit bijzondere landgoed voor de toekomst. Dit doen we samen met onze leden, vrijwilligers, boswachters en partners. Help ook mee dit erfgoed in het Rijk van Nijmegen te beschermen. Word lid van Natuurmonumenten! Je ontvangt een boek met 80 verrassende tochten door de natuur en je krijgt tot wel 30% korting op onze activiteiten. Lid worden kan via deze QR-code of via www.natuurmonumenten.nl/werving/noord-oost-brabant-en-rijk-van-nijmegen.

Donatie

Wil je Landgoed Mookerheide steunen met een gift? Dat kan. Je kunt doneren door deze QR-code te scannen. Je kiest zelf het bedrag dat je eenmalig wilt doneren. Dit kan al vanaf €2,50. Lukt het met de QR-code niet? Dan kun je ook via de link www.natuurmonumenten.nl/donatie/nbr doneren. Je betaalt gemakkelijk met iDeal. Je ontvangt een e-mail ter bevestiging. Hartelijk dank voor je steun aan Landgoed Mookerheide.

Het jachtslot aan de vooravond van de grote renovatie (foto: Bob Luijks).

Meer informatie

Wil je meer informatie en kun je het niet vinden op onze website www.natuurmonumenten.nl/landgoed-mookerheide neem dan contact met ons op.

Natuurmonumenten
Noordoost-Brabant & Rijk van Nijmegen
Zevendalseweg 12a
6586 AS Plasmolen
06-57327654
rijkvannijmegen@natuurmonumenten.nl

